

BEGEERTE

Het verval van Rome

BEGEERTE

Het verval van Rome

Sander Hof
2012

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd zonder uitdrukkelijke, schriftelijke toestemming van de auteur.

Schrijver: S. J. Hof

Coverontwerp: COMNOU! Gramsbergen

ISBN: 9789461932938

© S. J. Hof

Neurenberg, januari 1523.

De lange zaal was afgeladen vol. Op de galerij stonden mensen zich te verdringen om iets van het spektakel beneden op te kunnen vangen. Op de grond stond, aan een van de muren, een enorme troon. De zes treden die ernaar toe leidden, werden bewaakt door ridders. Op de zetel zat een magere man. Al bijna zeven jaar was hij de machtigste man in het Duitse Rijk. Keizer Karel V. Hoewel hij nog jong was, had hij zijn regering prima voor elkaar. Dat was het resultaat van een degelijke opvoeding in het Belgische Mechelen waar hij was klaargestoomd voor zijn regering. Ook had hij een team van goede adviseurs om zich heen verzameld. Karel heerste over Spanje en het midden van Europa, inclusief de Lage Landen. De Fransen die tussen de beide rijkdelen in regeerden, waren een onderworpen natie. Aan de oostkant van zijn Rijk kwam weliswaar een nieuw probleem opdoemen: de Ottomanen. Maar de Turken waren nog ver weg. De internationale verhoudingen waren eindelijk tot rust gekomen. Zijn vader streefde daar al sinds 1494 naar. Hij had er veel strijd voor geleverd met de verschillende grootmachten van het continent.

De verhoudingen binnen het Duitse Rijk bleven voor Karel echter voortdurend een bron van zorg. Er kwam steeds meer onrust over een nieuwe beweging die met name in het noorden van het gebied flinke aanhang genoot. Zelfs enkele deelvorsten waren overgegaan tot deze religieuze vernieuwingsbeweging die in gang was gezet door een monnik in Wittenberg: Luther. Ondanks zijn veroordeling in Worms, nu alweer bijna drie jaar geleden, was het nooit tot een berechting van de man gekomen. Karel was een fanatiek aanhanger van de kerk van Rome. Zijn trouwste raadgever en opvoeder was, mede door zijn toedoen, op de troon van Petrus getild. De keizer was ervan overtuigd dat dit de Duitse invloed in Rome ten goede zou komen, hoewel de eerste maanden van het pontificaat van paus Adrianus VI daar niet op wezen. Karel wilde graag aan Rome laten zien dat de eenheid van godsdienst in zijn Rijk prioriteit had. Hij had min of meer toegezegd op deze landelijke vergadering, de Rijksdag, met een oplossing te komen voor het probleem Luther. Die uitkomst moest vandaag gevonden worden.

Als het aan de keizer lag, stuurde hij die dikke onruststoker direct na de vergadering naar Rome voor berechting, maar niet iedereen was deze mening toegedaan.

Na een aantal maanden van vruchteloze vergaderingen, kwam nu voor de derde maal de pauselijk gezant aan het woord. Hoewel zijn voorgaande spreekbeurten geen indrukwekkende vertoningen waren geweest, was Karel nu vol verwachting. Het was hem namelijk niet ontgaan dat er gisteren een gezant uit Rome was gekomen met een bericht van de paus. Die nieuwe instructie moest voorgelezen worden op de Rijksdag. Karel was benieuwd welke zet zijn oude leermeester Adrianus had bedacht.

Er broeide een zekere spanning in de zaal. De deelvorsten van de Duitse staten zaten ongemakkelijk bij elkaar. In de afgelopen jaren waren er over en weer harde woorden gevallen over de godsdienstige opstelling van sommige heersers. Juist deze keuzes kwamen nu helder op tafel, zo was de algemene verwachting.

Met een zwierige armbeweging maakte Karel kenbaar dat de pauselijk gezant binnengebracht kon worden. De deuren gingen open en de nuntius, Francesco Chierigati, liep door het middenpad in de richting van de troon. Zijn houding was trots. Hij liep rechtop, keek de aanwezigen recht aan en boog sierlijk toen hij onderaan de trappen van de troon stond. Achter hem liep een monnik. Zijn pij was versleten. Aan de zoom hingen rafels. Het resultaat van een wandeling van meer dan duizend kilometer. De monnik zag er moe en verdrietig uit. Zijn tonsuur was dun en op zijn kale hoofd verschenen donkere stoppels. De wallen onder zijn ogen waren grauw. Zijn houding straalde een intense vermoeidheid uit. De reis had hem afgemat. Hij was nog maar net op tijd geweest voor de vergadering van vandaag. Gisteren was hij in de loop van de middag aangekomen in Neurenberg. Vrijwel direct waren in de stad de wildste geruchten rondgegaan over de boodschap die hij had meegebracht. De verhalen van de inwoners werden gaandeweg de avond steeds spectaculairder en fantasierijker. Het resultaat van deze gissingen was een verhaal over een voorstel voor een nieuwe kruistocht tegen de Turken. Toch bleken deze praatjes niet meer dan speculaties over de werkelijke boodschap van de paus. Slechts de vermoeide monnik en de ambassadeur wisten tot nu toe welke

boodschap de paus had meegegeven. Maar nu stond de nuntius op het punt dit geheim met de vergadering te delen.

Nadat de monnik zijn papieren aan Francesco had overhandigd, ging hij aan de zijkant van de zaal op de voor hem bestemde kruk zitten om te luisteren naar de woorden die gesproken zouden worden.

Francesco verbrak het zegel van Adrianus waarmee de officiële boodschap vastzat. Hij rolde het document uit, schraapte zijn keel en begon te spreken. Er kwam een diepe stilte over het publiek. De mensen op de galerij stonden in stilte te kijken naar de rust beneden. De vorsten die tot nu toe rusteloos achter hun tafels hadden gezeten, waren allemaal naar het puntje van hun stoel geschoven. Aan het plafond van het gebouw wiegden de vlaggen en banieren van het Rijk in een rustige cadans. Karel steunde met zijn hoofd op zijn linkerhand. Zo rustig als de vergadering op dit moment was, zo heftig ging zijn hart tekeer. Hij had de neiging om het uit te schreeuwen, maar wist deze drang te beheersen. Een eigenschap die hij gaandeweg zijn regering noodgedwongen had moeten perfectioneren.

Francesco las: *“Wij bekennen oprecht dat God deze vervolging over de Kerk laat komen vanwege de zonden van mensen, namelijk van de priesters en prelaten...”*

De monnik zat ademloos te luisteren. Hij zag zijn leven aan zich voorbijtrekken. Met name de reis vanuit Rome naar Neurenberg was een leven op zich geweest. Hij had veel nagedacht over de tijd die achter hem lag. Gaandeweg zijn reis had hij zijn conclusies getrokken. Hij begon opnieuw. Hij ging een frisse start maken in een nieuwe stad, in een nieuw Rijk. Hij wilde, net als nu, vanaf de zijlijn alle veranderingen meemaken. Want dat er iets moest veranderen in zijn leven, stond voor hem als een paal boven water. Hij wilde niet meer in het centrum van de macht staan. Macht corrumpeert. Dat had hij aan den lijve ervaren.

“...Wij weten dat op deze Heilige Stoel sinds vele jaren veel afschuwelijke dingen hebben plaatsgevonden; misbruik van velen...”

Hij herinnerde zich zijn moeder. Tijdens de lange tocht naar Neurenberg was zij telkens in zijn gedachten opgekomen bij het lezen van deze passage. Ze was misbruikt door de kerk. Het had haar een immens offer gekost. Ze wilde alles goed doen, maar werd

juist overweldigd door al het kwaad. Hoewel de prijs hoog was geweest, was de monnik juist nu trotser op haar dan ooit tevoren.

“... inmenging bij het verlenen van volmachten. Allen hebben zich afgewend naar het slechte...”

Zijn vader. Het was duidelijk dat met deze woorden juist hij werd bedoeld. Wat was de man veranderd sinds hij de kerk van binnenuit kende. De monnik begon te huilen. Het was zijn vader immers niet meer. Dat had hij zelf gezegd. Hij was benieuwd hoe het met de oude man ging. Leefde hij nog? Kwam er nog wel iemand om hem gezelschap te houden? Kon hij nog lopen, of had de pijn hem ingehaald?

“...Het is dan ook geen wonder dat de ziekte van het hoofd naar het lichaam vloeit, van de pausen naar de prelaten. Wij allen, prelaten en geestelijken, zijn van het rechte pad afgeweken. Er is niet één die goed doet...”

Karel verwonderde zich over de woorden van Adrianus. Wat wilde de paus met dit schrijven. Natuurlijk herkende hij direct de overdrijvingen die zijn oude pedagoog gebruikte. Dat had hij altijd al gedaan. Ook tijdens zijn opvoeding had Karel telkens deze stijlfiguur gehoord. De roede van God die over hem zou komen, ook al had hij iets onschuldigs gedaan zoals met zijn eten spelen of de bedienden voor de gek houden. Het maakte hem vroeger boos. Nu vond hij het de charme van de man die zichzelf een onnoemelijk zware last had opgelegd en die dat enkel scheen te kunnen dragen met de wetenschap dat dit Gods wil zou zijn.

Francesco sloot af: *“...Wij zullen alle moeite aanwenden, allereerst het Roomse hof, waar waarschijnlijk alle ellende haar begin heeft gevonden, te hervormen. Dan zal, als de ziekte daar uitgedreven is, ook van daaruit de gezondheid beginnen. Wij weten ons te meer verplicht tot deze hervorming omdat de hele wereld dit van ons vraagt.”*

Karel keek de zaal rond. De monnik uit Rome had zijn gezicht in zijn handen begraven. Zijn lichaam schokte. Tussen de vingers door sijpelden tranen. Het zou de vermoeidheid wel zijn die hem parten speelde, dacht Karel.

De deelvorsten keken in stilte toe hoe de nuntius naast de monnik plaatsnam, een arm om hem heen sloeg en in stilte voor zich uit staarde. Wat moest er verder ook gezegd worden? Was met deze verklaring van de paus niet alle schuld beleden? Had hij hiermee

niet de wind uit de zeilen van de hervormingsgezinden gehaald? Er moest gereageerd worden door de Rijksdag. Maar hoe?

Deel I:

Florence, 1493

Florence, voorjaar 1493.

In het schemerige ochtendlicht dat voorzichtig de kleine slaapkamer binnenkwam, kon Alessandro het bleke gezicht van zijn vrouw maar net ontwaren. Ze leek nog diep in slaap te zijn. Zelf kon hij die niet meer vatten, hoewel het nog vroeg in de ochtend was. De handelaren die voor dag en dauw hun koopwaar zouden uitstallen, waren nog niet eens gearriveerd op het marktplein van dit kwartier van de stad. Elk van deze districten van Florence waren opgedeeld in vier wijken. Deze hadden allemaal een overzichtelijke structuur. Naast een centraal marktplein, had het een eigen cultuur en zeden.

Het kleine huis van Alessandro stond vlakbij zo'n plein. De orde die op deze manier aan de stad werd gegeven, bood overzicht in een snel veranderende wereld. Alessandro voelde zich op zijn gemak bij de orde die deze indeling bood. Daar was op dit moment echter niets van te merken.

Vanmorgen was hij namelijk op slag wakker geworden. Als door een bliksemschicht werd hij opnieuw getroffen door het nieuws dat Catharina hem gisteravond meedeelde. Het waren slechts drie woorden. Maar ze hadden zoveel kracht dat er eindelijk licht doordrong in een eindeloos lijkende nacht, die zou gaan wijken voor een nieuwe dag. 'Ik ben zwanger,' had ze gezegd.

Alessandro voelde opnieuw de haren op zijn arm rechtop gaan staan bij het herhalen van deze, bijna magische, woorden. 'Ik ben zwanger.' Eindelijk was het zover. Na ruim twaalf jaar wachten werden ze verrast met een tweede kind. Eindelijk was er een eind gekomen aan het leven tussen hoop en vrees, aan de maandelijkse teleurstelling, aan de meewarige en afkeurende blikken van stadgenoten. Eindelijk zou er een eind komen aan de intense jaloezie die hij voelde opkomen wanneer hij zag dat overgelukkige vaders een zwarte of witte boon in de daarvoor bestemde doos aan de muur van het Palazzo della Signoria gooiden.

Dit oude gebruik in Florence was voor de inwoners bijna een heilige handeling. Vaak gingen hele families naar dit paleis waar de regering van de stad zetelde om deze voor hen gedenkwaardige gebeurtenis gezamenlijk te vieren. Hij had dat slechts één keer mogen doen. Toen ze hun zoon Giuseppe kregen, nog geen jaar na

hun huwelijk. Hij mocht een zwarte boon gooien. Een nieuwe mannelijke burger in Florence. Wat was hij trots geweest en wat had hij dit gevoel lang moeten uitstellen voordat hij hem voor de tweede maal mocht ervaren. Maar nu ging dat veranderen. 'Ik ben zwanger!'

Een tevreden glimlach verscheen op Alessandro's gezicht. Het leek allemaal de goede kant op te gaan met zijn leven. Het werk ging goed en groeide explosief.

De intensieve contacten met de Medici's hadden hem geen windeieren gelegd. De handel in lakens uit de Lage Landen en kleurstoffen uit het Midden Oosten bloeide als nooit tevoren.

De grote kunstprojecten van de beschaafde wereld vraten grondstoffen, en zelfs een normale steensoort als travertijn uit Tivoli was inmiddels een waardevol handelsmiddel geworden. Hij, de bescheiden tussenpersoon van de grote handelsheren van de stad en de regio, was in de loop van de jaren steeds meer de vaste leverancier van de Medici's geworden. Hadden ze iets nodig, dan kwamen ze bij hem.

De familie Medici was veruit de rijkste en meest invloedrijke familie van de stad. Hun achtergrond in medische diensten hadden ze jaren geleden al vaarwel gezegd. Slechts hun naam herinnerde nog aan deze komaf. Blijvende invloed had de familie al vanaf het eind van de veertiende eeuw, toen Cosímo Medici trouwde met een dochter van een rijke bankier. Gaandeweg de jaren had Cosímo de bankactiviteiten van zijn schoonfamilie overgenomen, totdat een gebeurtenis aan het begin van de vijftiende eeuw hem in één klap de meest invloedrijke man in Florence maakte. In 1414 werd hij namelijk de bankier van de paus. Daarmee was de naam van de Medici's voorgoed gevestigd. Ondanks tegenslagen, zoals zakelijke moeiten of zelfs verbanning, hadden de familieleden telkens weer veerkracht getoond en moeite gedaan om de bevolking van Florence voor zich te winnen. De laatste tijd probeerden ze dit met name middels enorme bouwprojecten en het financieren van nieuwe kunstwerken. Dit tot genoegen van Alessandro, die hiermee flink wat geld verdiende.

Maar zijn zakelijke succes had een keerzijde, waar hij nog met niemand over gesproken had.

Zelfs Catharina had nog geen vermoeden van de grote veranderingen die onvermijdelijk kwamen. Als een naderende donderbui kwam hij steeds dichterbij, totdat hij het vredige licht van haar leven zou gaan verduisteren. Deze storm had een naam: Rome. Het klonk in haar oren als een vloek. Alles wat zij niet zou willen zijn, was Rome; decadent, onbegrensd, gepassioneerd en extreem individualistisch. Zij was opgegroeid in een hechte familie vlakbij Florence en kon zich ongetwijfeld geen slechtere plek voorstellen dan die oude, smerige stad aan de Tiber. En toch was dat de plek waar hun tweede kind moest opgroeien.

Het was raar gelopen de afgelopen dagen. Alessandro had de opdracht gekregen alles in gereedheid te brengen voor een verhuizing naar Rome. Omdat daar een nieuwe markt aangeboord werd, was hij nodig op de Medicibank in Rome. Hij had op een gelegenheid gewacht om dit aan Catharina te vertellen. Voordat hij echter de woorden kon vinden om haar dit verschrikkelijke nieuws te vertellen, had zij op haar beurt hem overrompeld met het schitterende bericht van haar zwangerschap.

Rome en het nieuwe leven. Een grotere tegenstelling kon in Alessandro's ogen haast niet bestaan. In Rome was het oude leven immers gestold, zonder dat er iets nieuws voor in de plaats was gekomen? In de eeuwige stad teerde elke inwoner toch nog steeds op de macht van weleer? Alessandro deelde de afschuw van zijn vrouw over deze stad. Florence was de plaats die met open ogen naar de toekomst keek. Rome daarentegen was de stad die niet vooruit kwam omdat het verleden in de weg zat. Dat verleden werd gekoesterd zoals een moeder die haar dode kind weigerde te begraven en het bleef overstelpen met kusjes en knuffels. Catharina had het stellig beweerd toen ze hoorde over de activiteiten van de Medici's in de eeuwige stad: 'Rome is de dood, Florence is het leven.'

Alessandro hield van de stelligheid waarmee Catharina haar beweringen kracht bijzette. Als eenvoudig meisje van het platteland rond Florence was ze opgegroeid in een arm, maar liefdevol gezin. Haar scherpe inzicht en sterk gevoel voor rechtvaardigheid hadden haar gemaakt tot een intelligente, scherpzinnige vrouw die over

verschillende zaken haar eigen mening had en die met verve verdedigde. Regelmatig hadden ze discussies over de meest uiteenlopende onderwerpen, maar Alessandro wist dat ze beiden genoten van deze manier om zich te slijpen aan elkaar.

Bezorgd en verwonderd bekeek Alessandro het smalle gezicht van zijn vrouw. Haar donkere wenkbrauwen staken scherp af tegen de bleke huid. De moedervlek vlak onder haar rechteroog leek nog donkerder dan overdag. Deze zwarte traan onder haar bruine ogen had een enorme aantrekkingskracht op Alessandro. Het was symbool geworden van zijn liefde voor haar. Veel tranen hadden ze gelaten over het steeds terugkerende verdriet in hun huwelijk. Telkens weer was Catharina in dat verdriet onbereikbaar ver weg gebleken. Duister voor haar man. Alessandro was lang geleden gestopt met zijn pogingen haar op die momenten te bereiken. Het was een plek voor haar alleen, die ze met niemand kon of wilde delen.

Haar gesloten ogen zorgden voor een vredig maar breekbaar gezicht. Alessandro kuste haar smalle lippen. 'We moeten eruit,' fluisterde hij, 'je hebt het zelf gewild.'

Vroeg in de morgen ging het gezin op pad. Door de wirwar van straatjes gingen ze hun weg dwars tussen de drommen mensen. Drie personen die een gelukkige oase vormden in een woestijn van een door de hitte voortgedreven massa. Het leek erop dat elke inwoner zijn zaken gedaan wilde hebben voordat de zon opnieuw ongenadig boven de stad zou hangen. Het voorjaar was dit seizoen extreem warm. Zelfs op dit tijdstip van de dag was het alsof de atmosfeer gevangen zat onder de koperen stolp van de wolkeloze hemel. Het geschreeuw van de handelaren op de Oude Markt van de stad leek gedempt te klinken. Het was alsof zelfs de kooplui de zon niet wilden wekken met hun lawaai. Op de vele pleintjes speelden nu nog kinderen, voordat ze gedwongen werden hun bezigheden te

staken. De bedrijvigheid in de stad zou snel gaan afnemen. De inwoners zouden dadelijk weer de beschutting van hun huizen opzoeken. Het zou opnieuw een dag worden waarin de hitte ongenaakbaar zou regeren. Niet de raad in het Palazzo della Signoria, maar de tirannie van de zon maakte de dienst uit. Zij die het zich konden veroorloven hadden buiten de stad verkoeling gezocht. Zij die dat niet konden, zaten hun straf uit. Naast de Oude Markt lag de Oude Brug over de Arno die niet meer was dan een onbeduidend stroompje, vergeleken met de woeste watermassa die hier in de winter stroomde. Eigenlijk was het niet meer dan een slootje met bruin, modderig water.

Voor het gezin was het hier echter de mooiste plek op aarde. De Arno leek een feestelijke slinger die de stad versierde. De markthandelaren die ze voorbij liepen leken te zingen. Alessandro had zijn arm beschermend om zijn vrouw geslagen, terwijl zijn zoon met een verbeterd gezicht naast hem liep. Zo doorkruisten ze de straatjes. De schaduwen van de vele torentjes gleden over hen heen alsof zelfs het licht hun haast wilde benadrukken.

Na een tijd kwamen ze aan bij de basiliek van San Lorenzo. In het halfduistere voorportaal van de kerk maakte het gezin zich klaar het heiligdom te betreden.

'Alessandro,' klonk het hol achter hen, 'wat een verrassing.' Alessandro draaide zich om in de richting vanwaar het geluid kwam. Hij begon breed te grijnzen toen hij de mollige priester ontdekte, die op hen af kwam lopen. 'Pater Bernardus, wat goed u juist vandaag hier te ontmoeten. We komen met z'n drieën een dankoffer aanbieden aan de Heilige Maagd. Ze heeft ons gebed namelijk verhoord. We zullen in de winter weer bonen mogen gooien,' zei hij met een geheimzinnig lachje.

De boodschap miste haar uitwerking niet. Bernardus slaakte een luide kreet, begon hartelijk te lachen en omhelsde de vader. Zijn bruine pij sloeg om het brede lichaam van Alessandro, alsof hij beschermd moest worden tegen onzichtbare vijanden. Hij gaf Catharina vluchtig een hand en zei: 'Goed nieuws in deze helse hitte. De Maagd heeft je rijkelijk beloont voor je vele werk voor de stad en de kerk, en,' vervolgde hij met zijn rechterwenkbrauw

omhooggetrokken, 'ik neem aan dat zij niet de enige is die jullie dank in ontvangst zal nemen?' 'Uiteraard niet,' zo verzekerde Alessandro hem, 'we zullen een gepast offer brengen wanneer het zover is.' Zichtbaar gerustgesteld excuseerde de pater zich en liep op een aantal bedelaars af die de trappen van de San Lorenzo wilden ontsieren.

'Ik mag hem niet,' zei Giuseppe, toen hij met zijn ouders de kerk binnenging en met het wijwater aan zijn rechterhand een kruis sloeg. Als jonge student van de Academie had hij geleerd verder te kijken dan het zichtbare. Zijn vader glimlachte naar hem en zei: 'Ik ook niet, jongen, maar als dit de manier is om voorspoed te krijgen in het leven, dan doe ik het ervoor. In andere steden is de kerk veel duurder dan hier in Florence. En je weet toch dat we niet zonder kunnen?'

Giuseppe moest toegeven dat dit inderdaad het geval was. Zonder de kerk geen inkomen, geen sociaal leven, zelfs geen eeuwig leven. Als de geestelijkheid er niet was geweest, dan restte er enkel de dood voor de mens. De kerk was levensreddend. Zijn jonge geest was overtuigd van deze waarheid, hoewel de twijfel hierover steeds vaker de kop op stak.

Ze liepen de kerk door richting de met vuurgloed gevulde kapel van Maria. De echo van hun voetstappen galmde door de lege ruimte en leek versterkt te worden door de koele duisternis. Het kondigde hun bezoek bij de Heilige Maagd aan. Vele beelden keken vanuit de hoge nissen in de muren op hen neer.

Nadat ze één voor één op hun knieën de kleine kapel van Maria waren binnengekropen, haalde Alessandro het muntstuk tevoorschijn en gaf die aan zijn vrouw. 'Doe jij het maar,' zei hij zacht, 'jij bent hier immers vaker geweest.'

Hij wist half niet hoe waar die mededeling was. Talloze malen was Catharina hier geweest in de afgelopen tien jaar. Telkens weer met dezelfde vraag. Steeds met hetzelfde verzoek.

Nog een kindje. Nog een baby. Het leek zo goed te gaan met het gezin. Nog maar net getrouwd, bleek ze in verwachting te zijn. Negen maanden later kwam het eerste kind. Een gezonde zoon.

Het bleek het eerste en direct ook enige kind. Wat was ze daar ongelukkig over. Wat had ze graag nogmaals het schoppen in haar buik gevoeld. Wat zou ze gelukkig zijn wanneer Alessandro opnieuw met liefde en ontzag zou kijken naar haar steeds maar dikker wordende buik. Wat had ze er veel voor over om de status te hebben van een zwangere vrouw. Ja, zo voelde het voor haar, het was de status die het zo goed en mooi maakte. En daarom ging ze dagelijks naar de mis, vastte ze elke vrijdag en ging wekelijks naar de biecht, hoe verschrikkelijk ze dat ook vond.

De mis was een gebeurtenis die ze niet verstond, maar die haar in contact bracht met hogere machten. Ze wist zich afhankelijk van deze krachten bij de vervulling van haar wens.

Ze was ervan overtuigd dat ze deze goddelijke bijstand nodig had, wilde ze ooit nog gelukkig zijn. Vele kaarsen waren in deze kapel door haar ontstoken, nadat ze eerst een offer in de offerkist had gedaan. Ze was trouw in haar plichten jegens de kerk.

En nu? Nu had de Maagd niet langer om haar heen gekund. Nu gaf ze toch voor een tweede maal dat wat haarzelf maar eenmaal was gegund. Nog een kind. Catharina wist het al weken, maar wilde niet te vroeg juichen. Dat had ze de afgelopen jaren regelmatig gedaan. Overtuigd als ze soms was van een nieuwe zwangerschap. Maar telkens weer liep die toch weer uit op een pijnlijke teleurstelling. Een aantal weken geleden was het anders. Het voelde anders. En nu kon ze het niet meer langer voor zich houden. De wereld mocht het weten. Alessandro mocht het weten. Ze was weer die vrouw met status! Het aanzien dat ze zo graag bezat.

Terwijl ze aan de achterliggende jaren terugdacht, trokken de tranen donkere sporen over haar gezicht. Ze namen de bleke poeder van haar gezicht mee, zoals de Arno, die het afval van de Oude Markt ongevraagd met zich meevoerde. Het vuil van de achterliggende jaren, het verdriet van de voorbije tijd was afgesloten. Er ging een nieuwe toekomst open. Hier, in de kapel van Maria, voelde de moeder zichzelf teruggezet in de geborgenheid van de baarmoeder. Maar dit alles kon ze niet onder woorden brengen aan haar man. Hij zou het toch niet begrijpen.

Alessandro zag zijn vrouw van blijdschap huilen. Hij had een grenzeloos vertrouwen in het vaste geloof van haar, hoewel hij ook

zijn vraagtekens zette bij haar toewijding aan Maria. Was het niet voldoende, zo redeneerde hij, om in het publieke leven je geloofstaak trouw en zichtbaar uit te voeren, maar het voor de rest over te laten aan de geestelijken? Was het werkelijk zo belangrijk om het geloof op deze persoonlijke manier te beleven en te uiten? Als het geloof van pater Bernardus al niet voldoende was voor verhoring, wat kon een eenvoudige vrouw in haar gebed tot Maria daar dan aan doen? Die vraag stelde hij haar vaak wanneer hij haar hoorde terugkomen van de dagelijkse mis of de wekelijkse biecht. Elke keer kon hij dan rekenen op dezelfde reactie. 'Vrouwen begrijpen elkaar veel beter, dan die lompe mannen, ook al hebben ze een pij aan.' Alessandro begreep niet waarom Catharina zo achterdochtig was als het ging om het geloof van anderen, met name monniken. Haar mening over die geestelijken was al even heftig als haar opinie over Rome. Beide meningen waren het resultaat van langdurig nadenken en analyseren, zo vermoedde Alessandro. Dat waren activiteiten waar hij zich niet mee bezig wilde houden. Hij was een pragmaticus die eerst handelde en daarna eventueel de consequenties ervan wilde bedenken. Vaak kwam hij niet eens zo ver, omdat er wel weer andere acties werden verlangd.

Stiekem hoopte hij vurig dat hij over een aantal maanden een zwarte boon in de doos van het stadhuis mocht gooien. Hij vergeleek zich graag met de Medici's. De familie waar hij vrijwel zijn hele bestaan aan te danken had. Ook zij kwamen voort uit een gezin bestaande uit twee jongens, en wat hoopte Alessandro dat zijn gezin net zo invloedrijk zou worden.

Voorzichtig omhelsde hij zijn vrouw en samen keken ze op naar het beeld van de Maagd met het zegenende Kind op haar arm.

Giuseppe bekeek dit alles van een afstandje. Hij bleef het vreemd vinden om zijn moeder te zien huilen, hoewel hij haar emoties begreep. In zijn leven had hij vaak dit verdriet gezien. Hij had haar worsteling met de voorzienigheid van dichtbij meegemaakt. Hij voelde zich van tijd tot tijd schuldig, omdat hij dacht dat hij bij haar binnen iets kapot had gemaakt toen hij nog van haar bescherming genoot. Het nieuws dat zijn moeder hem gisterenavond bracht, had hem opgelucht. 'Het lag dus toch niet aan mij,' zo dacht hij telkens

weer. 'Het lag niet aan mij.' Toch hield hij afstand van zijn gelukkige ouders.

Hij bleef in een hoek van de kapel staan. Huiverig voor het met een vuurgloed bedekte gezicht van Maria. Die ogen waren te helder om in te kijken. En dan ook nog de opgeheven rechterhand van het kind. Die leek in de flikkering van het kaarslicht te bewegen.

Hij leek naar hem te zwaaien, of hem juist te veroordelen met diezelfde hand. Deze twee-eenheid van ogen en hand leken zijn twijfels over geloof en Kerk te zien en te veroordelen.

Als het niet per se moest, kwam Giuseppe hier niet. Hij ging liever naar de kapel van de Medici's. Zij hadden hun eigen graftombes. Uren kon hij kijken naar de beelden van dappere mensen als Cosímo en zijn zoon Piero. En nu al was het monument voor Lorenzo indrukwekkend, terwijl die nog niet eens klaar was. Giuseppe hield van de verhalen over deze familie. Hij was trots op hen. Vooral omdat zijn vader zaken met ze deed.

De Medici's deden er alles aan om Florence en hun eigen paleizen te versieren en zijn vader verdiende er goed aan. Marmer uit Italië, tapijten uit Vlaanderen, zijde uit Azië, alles werd via zijn vader geregeld en geïmporteerd. In die zin was het grafmonument niet alleen teken van de grootsheid van deze geweldige familie, maar zeker ook van de handelsgeest van zijn eigen vader. En dat vulde Giuseppe opnieuw met trots.

Voorzichtig liep hij de kapel uit. Wachten op zijn moeder deed hij nooit. Het kon soms uren duren voordat zij weer aanspreekbaar was en uit haar verzonken gebed ontwaakte, of, zichtbaar verward, weer tevoorschijn kwam uit de biechtstoel.

Op het plein voor de San Lorenzo was het een drukte van belang. In de brandende zon stond een grote groep mensen te luisteren naar een onooglijke verschijning met een al even lelijke boodschap.

Giuseppe, die juist de kerk uit kwam lopen, drong tussen de wirwar van mensen naar voren om deze zonderling, een monnik, van dichtbij te kunnen bekijken. Nog nooit had hij de kans hem van zo dichtbij te kunnen zien, terwijl hij, net als iedereen in Florence, wist wie hij was: Savonarola.

Jaren geleden was de man plotseling in Florence gekomen en had binnen de kortste keren een belangrijke post in de stad weten te bemachtigen. Hij was lid van de orde van de Dominicanen. Een kloosterorde die een sterke nadruk legde op studie en goede preken. Binnen mum van tijd was hij lector geworden van de universiteit van San Marco, een gerenommeerd instituut in de stad. Op de Academie werd echter spottend over deze geestelijke gesproken. Zijn donderpreken werden onderwerp van studie om aan te tonen dat deze Dominicaan geen valide argumentatie voor zijn betoog kon bouwen. Daarom, zo redeneerde men op de Academie, was zijn boodschap niets waard.

Savonarola, op zijn beurt, vond de Academie, en met name het centrum voor Plato studies - de belangrijkste bron van invloed achter dit instituut - een broeinest van de duivel. Hij was van mening dat deze school zo snel mogelijk de deuren moest sluiten, voordat de straf van God de hele stad zou treffen. Dagelijks preekte hij op de pleinen van de stad en in de San Marco kathedraal. Vooral op de vele vrije dagen in Florence, zoals vandaag, trok hij veel publiek. Zijn boodschap was als die van Johannes de Doper. Zoals de beschermheilige van Florence eens aan de oevers van de Jordaan het volk opriep tot bekering, riep Savonarola aan de oevers van de Arno het volk van Florence op tot terugkeer naar oude waarden en normen.

'...anders zal God komen en deze stad slaan met zijn woede. Er zal niets meer van jullie overblijven wanneer Gods wraak over deze stad zal komen! Bekeer u, bekeer u!'

Duidelijk uitgeput eindigde Savonarola zijn preek voor dat moment. Giuseppe zag de lelijke, magere man gaan zitten. Aan zijn enorme haviksneus, die even hoekig en puntig was als zijn boodschap, hingen grote zweetdruppels. Als rijpe kersen, klaar om te vallen. Zijn van het zweet doorweekte pij plakte aan zijn lijf. Giuseppe had deze toespraken vaker gehoord, hoewel hij er volgens zijn vader beter aan

deed naar de preken van die andere monnik te luisteren. 'Die zijn meer bestemd voor oren als de jouwe,' zei hij dan met een glimlach. Die 'andere' was de Augustijn Fra Mariano, maar diens boodschap klonk te gladjes in Giuseppes oren. Te soepel. Giuseppe hield van het hoekige, het bokkige van Savonarola. Hij hield ervan om preken te herkauwen en overdenken. Dat kon veel beter met wat Savonarola vertelde dan met de toespraken van Fra Mariano. Daarom wachtte Giuseppe totdat de Dominicaan weer ging staan om zijn boetepreek te herhalen.

'Laten we toch een keer naar de man luisteren. Moet je zien hoeveel moeite het hem kost om dit te verkondigen. Dan moet er toch wel iets van waar zijn?' Een dikke man in een smerig, vaalbruin uniform, die vlak achter Giuseppe stond, ging het gesprek aan met een passant in een rood pak van de duurste stof. 'Als hij iets bijzonders te melden had, dan was dat toch allang gebeurd, of niet dan,' antwoordde de rijk uitzierende man. 'Ja, daar heb je op zich een punt. Maar, al vier jaar staat de beste man zijn oordeel aan te kondigen, waarom zou hij dan toch nog niet stoppen? Daar moet toch iets achter zitten?'

'Ik zal je precies vertellen wat er achter zit. Hij is hier neergezet door zijn orde om de mensen van Florence bang te houden. Zolang wij ons als angsthazen gedragen, accepteren wij de regering die er nu zit. Zo gaat het toch al tijden? Wat riepen die hoge heren tien jaar geleden? "De Turken komen! Verenig u onder onze leiding!" Wat hadden we met z'n allen een angst. We hebben die vervloekte Lorenzo Medici alle macht in handen gegeven, zó bang waren we. En wat heeft die decadente nietsnut gedaan? Heb je ooit één Turk gezien in de stad? Ik niet! Het is niets meer en niets minder dan een middel om de bevolking onder de duim te houden. Zolang wij naar dit gezwam luisteren, kunnen we tenminste niet in opstand komen.'

Langzaam stond de magere monnik op van zijn stoel. Zijn groene ogen gericht op de mannen vooraan. Een vurige glans verscheen in zijn ogen. Hij zoog de hete ochtendlucht naar binnen alsof hij daaruit de woorden haalde die hij de bevolking meegaf.

'Denk niet, mannen van Florence, dat ik deze woorden spreek omdat ik er zoveel lol in heb de stad in het ongeluk te storten. Denk niet dat

ik uit ben op de verlamdende druk van de angst die jullie in de greep moet houden. Denk al helemaal niet dat ik die verachtelijke en goddeloze familie Medici in het zadel probeer te houden,' zei hij met een blik op de mannen vooraan. 'Ik spreek deze woorden niet uit mezelf. Het is God Zelf die mij deze woorden in de mond geeft.'

'Geef mij de woorden van de God van de Augustijnen maar!' riepen een paar mensen terug en gingen weg. Terwijl hij de afvalligen nakeek, vervolgde Savonarola: 'Het zwaard van de Almachtige zal de stad zwaar treffen als jullie je niet bekeren. Het zwarte kruis van Gods wraak zal van over de Alpen op Florence en Rome neerkomen. Bekeer u daarom!'

Met het noemen van een buitenlandse mogendheid had de monnik het laatste beetje krediet bij zijn luisteraars verloren. 'Het enige kruis dat van over de Alpen komt is dat van de ongeletterde en onfatsoenlijke barbaren. Die lusten we rauw!' riepen de luisteraars, terwijl ze stenen oprapten om deze onheilsprofeet voor een tijdje de mond te snoeren. 'Wil je ons zeggen dat die achterlijke primitieven ons komen straffen voor het ontwikkelde leven dat wij hier leiden en vervolgens optrekken naar Rome? Denk je echt dat de paus zich hier druk over zal maken? Die heeft wel andere dingen te doen. Vraag het Madalena maar.'

Een bulderend gelach klonk op, terwijl een regen van stenen en rot fruit neerkwam op de magere monnik. Teleurgesteld, maar niet verslagen, droop hij af.

Het was waar. Madalena Medici wist maar al te goed waar het volk van Florence op doelde. Vijf jaar eerder was ze uitgehuwelijkt door haar vader Lorenzo aan een zoon van paus Alexander VI. Het was een goed huwelijk, hoewel het niet uit liefde voor elkaar ontstaan was. Het was de voorliefde voor de reputatie van de familie die Lorenzo had doen beslissen om zijn dochter uit te huwelijken. Dit had hem, in ieder geval tijdelijk, vaste voet doen krijgen in de ondoordringbare wereld achter de Leonische muren in Rome. Een nieuwe markt, met ongekend veel mogelijkheden om geld te verdienen en aanzien te verwerven.

Bij het horen van Madalena's naam kromp Giuseppe ineen. Het herinnerde hem aan de ongemakkelijke mededeling die zijn vader

tijdens het ontbijt had gedaan. 'We gaan verhuizen naar Rome. Daar gaan we goed geld verdienen met de nieuwe markt die de familie Medici heeft aangeboord. Wie weet kom ik of jij op een dag wel in de Curie,' had hij gegrapt in een poging de geschrokken gezichten van zijn vrouw en zoon te laten ontspannen. Giuseppe was nog nooit in deze beruchte stad geweest en afgaande op de verhalen die hij erover had gehoord, wilde hij dat ook het liefst zo laten. Het klonk hem in de oren als de meest ouderwetse, chaotische stad van de wereld, waar je je leven niet zeker was. Misselijk en duizelig was hij van tafel gegaan en de straat op gevlucht.

Weg uit Florence? Deze stad, dit thuis opgeven om naar een latrine te verhuizen? En dat alleen maar voor een paar rotcenten meer? Giuseppe had het niet begrepen en snapte het nog steeds niet. Nog steeds voelde hij een golf van misselijkheid opkomen wanneer hij langer nadacht over de onvermijdelijke toekomst. Na de Heilige Week zouden ze hun spullen pakken en vertrekken. Nog één keer de pracht en praal meemaken.

Voor de laatste keer in deze stad meedoen in processies en met herdenkingen ter gelegenheid van het lijden van Jezus. Voor het laatst zou hij deze folklore kunnen zien. Daarna moest hij naar de mestvaalt die Rome heette.

De volgende ochtend was Giuseppe al vroeg uit de veren. Het was zijn laatste dag aan de Academie. Hij zag er tegenop. En tegelijkertijd was hij de enige die er weet van had. Vanaf morgen zou de stad langzaam maar zeker klaargemaakt worden voor de Heilige Week. Een tijd die bol stond van de processies en optochten die uit zouden lopen op de indrukwekkende herdenking van Goede Vrijdag en het volksfeest op Paaszondag. De stevige onweersbui van vannacht had de ergste warmte verdreven maar was er ook verantwoordelijk voor dat Giuseppe slecht had geslapen. Net zoals de steeds weer terugkerende donder, maalde het ook telkens weer in zijn hoofd:

‘Rome, Rome, Rome.’ Het was alsof het de maat bepaalde van de nacht zoals de trommels die gebruikt werden tijdens een openbare executie. Wanhopig had hij geprobeerd deze onverwachte ontwikkeling in zijn leven op een platonische wijze te hanteren. Deze levensinstelling was hem de afgelopen jaren op de Academie onderwezen. Giuseppe was er gaandeweg van overtuigd geraakt dat deze filosofie hem hielp om het leven aan te kunnen. Met name de gerichtheid op een perfecte wereld die niet gevonden kon worden in de werkelijkheid waarin hij leefde, zorgde ervoor dat de gebeurtenissen in zijn leven gerelativeerd konden worden. Er was immers nog een andere wereld die niet bedreigd kon worden door de onvoorspelbare wendingen van het lot? De kerk noemde deze wereld de hemel, Plato noemde het de ideeënwereld. Giuseppe interesseerde zich niet in de naam die het had. Het enige dat hij belangrijk vond was dát het er ergens was. En daar was hij, als aanhanger van Plato, van overtuigd. Tijdens zijn studie Grieks en Latijn kon hij zich onderdompelen in deze filosofische stroming. Gaandeweg was hij steeds meer overtuigd geraakt van de diepe wijsheid van deze Griek.

Toch had deze overtuiging nog nooit voor een crisis van dergelijke omvang gestaan. De wetenschap dat de wereld veranderlijk en daardoor onbetrouwbaar was, leek hem waar. Maar nog nooit had hij dit aan den lijve ervaren. Tot nu. Nu ervoer hij dat de woorden ‘veranderlijke materie’ en ‘metafysisch dualisme’ geen papieren werkelijkheden waren, maar concrete verschijningen hadden met alle problemen van dien. Alle angst, onzekerheid en pijn die achter deze termen verscholen zaten, waren in de afgelopen nacht naar boven gekomen. Gevoelens die hij niet eerder zo heftig bij zichzelf had ervaren en die hij enkel toeschreef aan zijn moeder die de angst ze te tonen niet leek te hebben. Vannacht had hij zich voorgenomen zijn mentor op te zoeken en hem hierover te spreken. Misschien kon die hem helpen op een verstandige, Platoonse manier met deze onzekerheid om te gaan.

Linus Hippomenes was een oude man. Geboren en getogen in Griekenland. Na een studie Grieks en Latijn werd hij door de Grieks Orthodoxe kerkleiding verzocht als tolk mee te gaan naar het concilie in Florence in 1438. Vanaf het moment dat hij in dat jaar voor

het eerst door de Porta San Gallo de stad in kwam, was hij verliefd op de aanblik van Florence. Een gevoel dat hij nooit meer was kwijtgeraakt en dat nog steeds heftig opkwam, telkens wanneer hij de poort passeerde. De keus om te blijven, was dan ook snel gemaakt en werd vergemakkelijkt doordat er, als gevolg van het concilie, een nieuwe Academie was geopend waar Griekse teksten van Plato zouden worden bestudeerd. Uitvloeisel daarvan was een sterke invloed van deze herontdekte filosofie op het onderwijs in de stad. Daarom werd hij gevraagd in Florence Griekse les te geven aan de studenten van de Academie. Een nieuwe uitdaging begon voor de toen negenentwintigjarige Linus.

In de loop van de jaren had hij vele studenten het Grieks bijgebracht. Maar hij had ook veel negatieve vooroordelen weerstaan. Sommige invloedrijke burgers zagen dit instituut namelijk liever verdwijnen. De geestelijken van Florence hadden hem zelfs een verkapte duivel genoemd. Linus had het er echter graag voor over gehad. Hij merkte dat de algemeen heersende opvatting tegenover de oude wijsheden van zijn illustere landgenoten de laatste jaren juist steeds milder werd. De maatschappij werd opener voor deze opvattingen en steeds meer mensen wilden kennismaken met deze oude gedachten. Hoogtepunt in zijn loopbaan was ongetwijfeld het rectorship geweest dat hij tweemaal had mogen uitvoeren.

Die tijd lag inmiddels ver achter hem.

Als vijfentachtigjarige man werd hij weliswaar met eerbied behandeld door studenten en collega's, maar tegelijkertijd merkte hij dat het tempo van de studie voor hem niet meer bij te houden was. Dat irriteerde hem. Hij raakte steeds vaker gefrustreerd wanneer anderen met onderzoeksresultaten kwamen die hij niet meer na kon gaan. Regelmatig kon hij stellingen niet meer beoordelen op hun methode. Met name wanneer er aannames werden verdedigd die niet meer uit leken te gaan van het zuivere Platonisme. Jaren geleden had Linus, na een aantal grote aanvaringen met andere vakgenoten, daarom een keus gemaakt. Hij trok zich terug uit de verschillende activiteiten en verantwoordelijkheden van de Academie. Vanaf dat moment had hij zich volledig toegelegd op het onderwijs van zijn geliefde Grieks. Daarnaast was hij de begeleider van een aantal

veelbelovende studenten die hij met raad en daad wegwijst maakte in een praktische toepassing van de filosofische theorie.

Linus liep rondjes op de binnenplaats van de Academie en overdacht deze geschiedenis.

Zijn blote voeten en lange, magere tenen waren bleek, koud en nat van het stappen in de plassen water. Het enig overgebleven bewijs van het nachtelijke noodweer. Zwaluwen namen hun kans waar om de insecten te pakken te krijgen. Ze scheerden rakelings over de begroeiing, zigzaggend tussen de pilaren door en maakten soms onverwachte vliegbewegingen, terwijl ze met een schel geluid elkaar en de aanwezige mensen waarschuwd. Linus genoot elk voorjaar opnieuw van dit tafereel. Schoonheid was - naast waarheid en goedheid - een van de drie belangrijkste ideeën van zijn filosofie en daar genoot hij intens van. Nadat hij in de zuilengang op een marmeren bank was gaan zitten, probeerde hij de vogeltjes te volgen in hun vlucht. Zijn kale hoofd ging van rechts naar links en probeerde alle vliegbewegingen te observeren. Terwijl zijn ogen de hemel afspeurden, werd hij plots getroffen door een heel ander tafereel. Aan de andere kant van de binnenplaats verscheen het afgepeigerde gezicht van een van de nieuwe studenten. Die blik in de ogen van de jongen kende hij maar al te goed. Er sprak wanhoop uit. De totale radeloosheid van een student die voor het eerst kennis had gemaakt met het Grieks, terwijl hij nog geen idee had welk systeem er in deze taal zat. Linus voelde deze gemoedstoestand instinctief aan, en moest erom glimlachen. Radeloosheid was nodig om straks des te blijer te zijn wanneer deze taal van de echte beschaving, zoals hij zijn moerstaal noemde, volledig beheerst werd. Terwijl hij terugdacht aan zijn eigen kennismaking met de Griekse grammatica groeide de met een baard bedekte glimlach uit tot een lach op zijn gezicht. De allereerste les Grieks in een dorpje op de Peloponnesos gaf hem precies hetzelfde gevoel als zijn eerste kennismaking met de stad waar hij nu ruim vijftig jaar woonde: thuiskomen. Het was alsof hij in een vertrouwde omgeving kwam. Een taal en een stad, die speciaal voor hem gemaakt en ontwikkeld waren.